

MO 19
ROZDELENÝ SVET – SVETOVÁ LITERATÚRA PO 2WW

- 1) poukážte na polit. situáciu a z nej vyplývajúcu reflexiu spoločenských problémov, rozdiely v literatúre
 - 2) literárna tvorba Solženicin, Pasternak, Rasputin
 - 3) problémy a postoje mladých ľudí v tvorbe Salinger, Exupéry
 - G) ako súvisí jazyková výstavba diela so zobrazenými prostriedkami – Kto chytá v žite (Salinger)
-

Vplyv 2WW na svetovú literatúru po r. 1945, nástup nových umeleckých prúdov:

Otrásné udalosti vojny (1939-1945) ovplyvnili aj tematickú podobu umenia, najmä literatúry. Zásahom viacerých krajín sa 2WW skončila a došlo k novému usporiadaniu sveta, a to podľa medzinárodnej politiky, ktorá vychádzala zo zásad protihitlerovskej koalície. Európa sa rozdelila na západný a východný blok, čo malo vplyv aj na literatúru. Kým západná nadväzovala na predvojnové umelecké smery – avantgardy a vznikali tu nové smery, v literatúre socialistických krajín – vo východnom bloku bol povolený len 1 smer – sociálny realizmus, čím bola lit. slúžkou politiky. Skúšky o iné boli zamietnuté.

A) Americká literatúra: Amerika sa stala krajinou neobmedzených možností. Jednotlivec je tu často bezmocný a nemôže ovplyvniť chod udalostí, zostáva mu len vnútorná vzbura (Salinger – Kto chytá v žite; Steinbeck; Updike). Na tento problém reagovalo množstvo autorov, ale najväčšiu pozornosť im venovali predstavitelia realizmu, ktorí realisticky podávali obraz Ameriky. V poézii sa presadzovali autori Beat Generation.

B) Francúzska literatúra: Vyrastá z bohatých kultúrnych tradícií minulých storočí. Najväčší rozmach dosiahla avantgarda, ktorej tvorba vyvrcholila medzi dvoma vojnami. Po 2WW celý národ bojoval proti neľudskému fašizmu, za humanizmus a spoločenskú spravodlivosť. Hlavnými predstaviteľmi sú A. de Saint Exupéry – Malý princ; Sartre; A. Camus – existencializmus; A.R.Grillet – Žiarlivosť – nový román, antiromán; S. Beckett – Čakanie na Godota – absurdná dráma.

C) Švajčiarska literatúra (doplnenie): V 50. rokoch inklinoval k absurdnej dráme Friedrich Durrenmatt (jeho romány a div. hry sa zaraďujú k angažovanej literatúre, pretože odhaľujú závažné morálne problémy súčasnosti), Max Frisch (snaží sa priblížiť k podstate ľudskej skúsenosti, sú tu črty existencializmu i antirománu).

D) Nemecká literatúra: Po 2WW sa rozvíjala v zložitej situácii s komplexom viny za vojnové hrôzy. Mnohí spisovatelia pociťovali depresiu a strach pred budúcnosťou, preto sa mnohí spisovatelia vracajú do minulosti, odhaľujú jej pozostatky i v prítomnosti. Populárnym i kritizovaným bol Bertolt Brecht – Matka Guráž a jej deti, ktorý dospel k presvedčeniu, že tradičná dráma nevyhovuje novým podmienkam a v polovici 30.rokov začal uplatňovať princípy epického divadla, Johannis Mario Simel – Snívaj svoj nespĺniteľný sen.

E) Talianska literatúra: Do spoločenského diania sa zapájali umelci, ktorí chceli zbaviť umenie abstraktnosti a venovať pozornosť povojnovej realite, skutočnosti (boj ľudu proti diktátorovi Mussolinimu, 1946 Talianska republika, 1947 demokratická ústava). Na začiatku 50.rokov sa v literatúre sformuloval neorealizmus. Nadviazal na realistické tradície a súčasne analyzoval sociálne problémy povojnového Talianska. Najznámejší je Alberto Moravia – Rimanka.

F) Anglická literatúra: U mladej generácie sa prejavoval hnev, bezmocnosť, nihilistická kritika (negatívny postoj k všetkým hodnotám mravnosti), ktorou bezmocne bili do všetkého z čoho mali strach - „rozhnevaní mladí muži“ napr. John Osborn - Obzri sa v hneve. Vzbura mladých je živelná, bezmocná v hneve proti zaužívaným konvenciám a životnému štýlu.

G) Ruská literatúra: Po 2WW sa v štátoch, ktoré oslobodila sovietska armáda, začal budovať schematizmus - sociálny realizmus (1 dielo vzorom), diela boli písané v budovateľskom duchu. Až sekôr sa objavujú kritické diela, ktoré si všímajú negatíva tohto obdobia. Autori, ktorí nechceli písať schematicky, boli pertekvovaní, písali neoficiálne (exilová, samizdatová) Pasternak – Doktor Živago; Solženicin – 1 deň Ivana Denisoviča, Súostrovie Gulag; Ajtmatov – Džamila; Rasputin – Ži a pamätaj.

H) Latinská Amerika: Literatúra etnického, regionálneho charakteru, južná a stredná Amerika – (španielsky, portugalsky), D.G. Marquez – Krinoka vopred ohlásenej smrti, 100 rokov samoty – magický realizmus - tradičné realistické videnie sveta, často sa viaže na skutočné osobnosti, naturalistické videnie reality. Zmiešava tragické s komickým a drsné s poetickým. Nedá sa rozlíšiť sen od skutočnosti. Diela do seba absorbujú folklór (mýty, legendy, rozprávky)...

ALEXANDER SOLŽENICIN (*1918)

Učiteľ, bojoval v 2WW v červenej armáde, 1944 bol odsúdený za protisovietsku činnosť, vylúčený zo zväzu sposovateľov, na základe falošného obvinenia ho odsúdili na 8 rokov väzenia v pracovnom tábore na Sibíri, potom 3 roky vo vyhnanstve, 1956 rehabilitovaný z USA späť na podnet Gorbačova. Nositeľ Nobelovej ceny za literatúru.

SÚOSTROVIE GULAG: má 7 častí rozdelených do 3 kníh, každá knižka má niekoľko kapitol s názvom charakterizujúcim obsah kapitoly. Opisuje tu udalosti a režim v ZSSR. GULAG je skratka slov Gosudarstvennoje upravlenie lagerej – hlavná správa táborov – pól krutosti tej čudnej krajiny zemepisom rozkmasanej na súostrovie. Píše tu o pravdivých osobnostiach a udalostiach. Ľudia a miesta majú autentické mená. Písal o tom, čo zakúsil na vlastnej koži, spomienky, čo sa mu uchovali v pamäti, čo videl a počul. Materiál na knihu mu ponúкло rozprávaním, spomienkami a listami asi 227 mien.

1. časť – VÄZENSKÝ PRIEMYSEL:

1. kapitola – Zatknutie: opis zatknutia nepohodlných ľudí v ZSSR „*Odvedú vás z nemocnice s 38° horúčkou, ste zatknutý, odnesú vás z operačného stola, zatkne vás sprievodca, taxikár, pracovník sporiteľne, uvádzač v kine – všetci zatýkajú.*“ Opis aj jeho zatknutia na fronte 2WW. Hovorí, že zažil najľahší spôsob zatýkania, lebo ho nevzali od blízkych.

2. kapitola – Dejiny našej kanalizácie: opis transportov na nútené práce, masové zatýkanie. Lenin vyhlásil spoločný cieľ – „*očistenie ruskej krajiny od všetkého škodlivého hmyzu*“ – členovia samosprávy, majitelia domov, pedagógovia, cirkevné farské rady, inteligenti, študenti...

3. kapitola – Vyšetrovanie: vyšetrovanie začína na základe očierňujúcich udaní, zatknutého zavrú do väzenia, predvolávajú na výsluchy, predložia vymyslené obvinenia, ktoré má podpísať (často ani nevedia z čoho sú obvinení), prikážu zostaviť zoznam spolupracujúcich ľudí, čím viac mien, tým menej mučenia (vytrhnutie zo spánku, pozeranie na nahého, zastráňovanie, šteklenie, hasenie cigarety na tele, silné žiarovky a biele steny, kopať vlastný hrob, box s ploščicami, bitie, týranie hladom a chladom – karcery)...

4. kapitola – Modré lemky: Modré výložky „*Nie, to treba preložiť, čo znamená byť modrou lemou! Hocijaká vec, čo uvidí, je jeho! Hocijaký byt, čo si vytypoval, je jeho! Hocijaká baba je jeho! Hocijakého nepriateľa zmetie z cesty! Zem pod nohou je jeho! Nebo nad je jeho, modré!*“

5. kapitola – Prvá cela – prvá láska: opis väzenia „*Celých 17 rokov som sa bez uváženia zdôveroval desiatkam ľudí a ani raz som sa nezmylil*“, (v každej cele donášač), jedla, možnosti (prechádzka, knihy).

6. kapitola – Tá jar: r. 1945 spomína na vojakov Červenej armády, ktorých zatvárali za špionáž „*Za to, že vojak nechcel umrieť od nemeckej guľky, musí po zajatí umrieť od sovietskej!*“

7. kapitola – V strojnom oddelení: v strojnom oddelení mala výšku trestu na starosti osobitná porada. Jeho podstata je 3-jediná. Pracuje bez zákonov a nikto o ňom nič nevie.

8. kapitola – Zákon ako dieťa: opis činností a súdených prípadov Čeky – mimo súdov.

9. kapitola – Zákon mužnie: na Povolží hladomor – použili ho na potlačenie cirkvi (cirkev mala dať kostolné veci ako obeť pre hladujúcich a tá súhlasila), zatiaľ na Povolží jedli trávu, podošvy a obhrýzali zárubne dverí.

10. kapitola – Zákon dozrel: rozoberá záškodníctvo, za všetko môžu inžinieri „*Všetko je zlé. Zlé je áno, zlé je nie. Zle je dopredu, zle je dozadu. Ponáhľali sa, záškodnícka unáhľenosť, neponáhľali sa, záškodnícke narušovanie tempa a termínov.*“

11. kapitola – Trest smrti: krátke dejiny trestu smrti, pocity odsúdených (hlad, zima, nedostatok miesta a vzduchu, v cele pre 1 odsúdenca i 28)...

12. kapitola – Ťrzak (trest väzení): opis väzenia, väzeňského trestu, väzňov volajú pod číslami, búrenie hladovkami, ich ignorácia, klamstvo, násilná umelá výživa...

2. časť – VEČNÝ POHYB: Pravidlá súostrovia, Prístavy súostrovia, Karavany otrokov, Z ostrova na ostrov

3. časť – VYHLADZOVACIE A PRACOVNÉ: Aurorizne prsty, Súostrovie vzniká z mora, Zo súostrovia sa šíria metastázy, Súostrovie kamenie, Na čom stojí súostrovie, Priviezli fašitov!, Domáci život, Žena v tábore, Zašíváci, Namiesto politických, Verní tí, Klo-klop-klop, Múzy v Gulagu, Väzni ako národ, Psia služba, Svet okolo tábora, Stavíme, Dal si kožu, daj druhú!, Zmeniť osud, TS, BSR, ZSR TS, Sociálne blízky vzťah, Maloletí

4. časť – DUŠE A OSTNATÝ DRÁT: Povznesenie, Alebo rozklad?, Zavraždená sloboda, Niekoľko osudov

5. časť – KATORGA: Ztracenci, Revolučný vánok, Okovy, okovy, Prečo ste to znášali?, Poézia pod náhrobkom, pravda pod kameňom, Uprchlík z presvedčenia, Biele mačiatko, Úteky poučné a úteky rafinované, Hošanci s automaty, Keď v zóne horí pôda pod nohami, Skúšame rozbiť okovy, 40 dní v Kengiru

6. časť – VYHNANSTVO: Vyhnanstvo v prvých rokoch slobody, Mor na mužiky, Vyhnanstvo pribúda, Vyhnanstvo národov, Po prepustení, Sladký život vo vyhnanstve, Väzni na slobode

7. časť – BEZ STALINA: Ako to vyzerá z odstupu, Vládcu odchádzajú, Archipelag zostáva, Zákon dnes.

• V zahraničí vyšiel román 1973 **Súostrovie Gulag** – Nazval ho Pokus o umelecké rozprávanie. Vytvára tu mozaiku dejín systému Ruska zal. na táboroch, nadobúda dokument. char., zobrazuje psych. a fyz. likvidáciu odporcov režimu a život v prac. táboroch, pričom väčšina väzňov tu umiera. Kniha sa skladá zo spomienok autora, spoluväzňov, z listov, ktoré dostával z celého Ruska. Odsúdil tu pošliapavanie ľudských práv. Bol zaň zbavený občianstva a vypovedaný zo ZSSR, odišiel do USA. Základným motívom je **život väzňov v koncentračnom tábore v období stalinizmu**.

- Vo svojej tvorbe sa zaoberá najmä osudmi ľudí, ktorí sa stali obeťami kultu osobnosti Stalina, napr. novely 1963 **Na stanici Krečetovka, Matrionina chalupa, Vo vyššom záujme**.
- Ten istý motív má aj román 1962 **Jeden deň Ivana Denisoviča** – autor tu zaznamenáva spomienky na trpké skúsenosti z pracovného tábora. Dokument o tom, čo autor prežil, opisuje 1 deň v tábore od budička až po večierku, Z novely sa dá cítiť súcit voči ľuďom, ale aj rozhorčenie nad drsnou skutočnosťou. Zákomom v tomto tábore je ponižovanie jednotlivca. Hrdina Ivan Denisovič bol obvinený z vlastizrady, pretože počas 2WW padol do nemeckého zajatia a prežil. Každý, kto prežil bol podozrivý zo špionáže v prospech Nemcov. Autor je zhovievavý k svojmu lit. hrdinovi, pretože ho necháva žiť. Všíma si tu najbežnejšie veci ako je práca väzňov na stavbe v treskúcich mrazoch, nedostatok jedla, duševné problémy väzňov... Kniha vyšla až po verejnej kritike kultu osobnosti Stalina.
- Román **Červené koleso** – autor opisuje život v ZSSR od jan. – marca 1955, červeným kolesom nazýva diktatúru – komunizmus – ktorá dlávi všetko, čo sa mu postaví do cesty, zraniteľné zabíja a silné deformuje.
- Román **Rakovina** - Dej sa odohráva na onkologickom oddelení veľkej nemocnice v strednej Ázii, všetko pacienti s podozrením na rakovinu, v jednej izbe sa stretnú paradoxne väzeň z Gulagu Oleg Kostoglotov a stranícky funkcionár, udavač a karierista Pavel Rusanov, žiadal mimoriadnu starostlivosť, sestričky ho mali plné zuby ale báli sa ho, naopak Oleg si tu pripadal ako v raji, teplá strava, knihy, časopisy, za všetko vďačný, mali ho radi. Rusanov po operácii zdravý domov, Oleg stabilizovaný do vyhnanstva, zomrel totiž Stalin – náznak lepších čias. Prostredníctvom dialógov sa dozvedáme o minulosti a politickom systéme v Rusku, prostredníctvom postáv vyjadruje autor názory na spoločnosť. Zobrazil tu všetky spoločenské vrstvy. Román má prenesený význam – celý politický systém v Rusku je chorý na rakovinu.

VALENTIN RASPUTIN (*1937)

1 z najkritickejších spisovateľov v ZSSR, hist-filozof. fakulta, najmä poviedky a novely s: 1) psycholog. problémami človeka 2) ochrana sibírskej prírody 3) vzťah človek - príroda, dedina - mesto 4) údel ženy v spoločnosti.

Jeho hrdinovia nenachádzajú pocit istoty a nevedia sa vyrovnáť s existujúcou skutočnosťou. Kritika odcudzovala tieto diela lebo nastolil v nich nové problémy, ktoré v sovietskej literatúre doteraz neboli.

— Novely: **Peniaze pre Máriu, 3 dni lúčenia, Miluj blízkeho svojho, Ži a pamätaj, Požiar, Lúčenie s Maťorou**

— Poviedky: **Hodiny francúzštiny, Rudolfo, Vasilij a Vasilica**

- **Požiar** - 1985, hlavný problém je problematika požiaru – skladu potravín v sibírskej osade, autor odhaľuje pri ňom charakteristické vlastnosti ľudí – namiesto hasenia ženy kradnú potraviny a muži sa opijajú s vodkou a ostatní nedokážu nad ohňom zvíťaziť. Autor si kladie otázku čo je dnes dobrý alebo zlý človek? Nuž nič, sú to zastarané slová. V bežnej praxi je dnes dobrý človek už ten, kto nerobí zle, kto sa bez vyzvania do ničoho nemieša a ničomu neprekáža – pasivita. Autor sa zamýšľa nad drancovaním prírody, nezmyselným vyrubovaním lesov.
- **Lúčenie s Maťorou** – 1976, novela s črtami existencializmu, témou je stavba priehradnej elektrickej nádrže, ktorá má zaplaviť sibírsku dedinu Maťora, ideou je jej zánik, mravné ekologické civilizačné problémy, miesto: Maťora – dedina na rovnomennom ostrove uprostred rieky Angary – nostalgické smútenie s nepominuteľnými hodnotami – úcta k predkom, vzťah ku kultúrnym tradíciám, šetrný vzťah k prírode, varovanie pred ohrozením civilizácie; nové sídlisko na brehu Angary – proti sebe stoja mladšia generácia (vyzdvihuje výtobytky techniky) a stará generácia (spätá s prírodou, stavia sa voči devastovaniu, lúčenie s dedinou, hlboký zásah do života i smútok) – starena Dária – príklad morálnej autority, veľmi bolestne prežíva lúčenie, žila tu od narodenia ťažký život, až do poslednej chvíle tu zostáva s chlapcom Koliom a starčekom, kedy ich v poslednej chvíli zachráni čln, vezme ich do novej dediny.

- **Ži a pamätaj**, novela 1974 – hl. hrdina radový vojak Andrej Guskov. Dielo je sugestivné a hlboké, nútiace zamýšľať sa nad kritériami hodnôt i nad zodpovednosťou človeka za svoje činy. Rasputin v ňom zobrazil s vynikajúcou precíznosťou dušu človeka – Sibírčana a tiež prírodu.

Idea: riešia sa tu etické, morálne problémy človeka v 2WW vyhrotené do krajnosti

Téma: osudy Andreja Guskova

Čas odohrávania: posledné mesiace 2WW

Priestor: sibírska dedina Atamanovka pri rieke Angara

Dej: Je vojna, *Andrej Guskov* je na fronte, Guskovci žijú s jeho nevestou *Nasťonou*. Z ich kúpeľa zmizla z tajnej skrýše sekera, preto Nasťona začala mať podozrenie, že Andrej je doma. Mala pravdu. On viackrát ranený sa po zotavení túžil vrátiť domov, lebo zhodnotil dvojitý život a chcel byť s rodinou, preto dezertoval a prezradil to len Nasťone. Schovával sa v horách v starej kolibe, kde mu Nasťona nosila jedlo a potrebné veci. Guskovci nič netušili. Nasťona však ostala tehotná po 4 rokoch márneho snahu mať dieťa a Guskovci ju vyhodili z domu. „*Ruská žena nemá obyčaj zasahovať do vlastného osudu, znáša všetko, čo jej život nadelí.*“ Prichýlila ju jej kamarátka a vyzvedala kto je otcem. Oklamala ju a v dedine ju mali za pobehticu. Andrejov otec tušil že je Andrej doma, ale Nasťona na jeho žiadosť to poprela. Nebála sa o seba, ale o Andreja. Plavila sa v loďke po Angare a zo zúfalstva sa utopila. Keď sa to Andrej dozvedel, život pre neho stratil zmysel a rozhodol sa pre život vyhnanca preč od ľudí a civilizácie. Nasťonu nechceli pochovať na cintoríne utopencov, no ženy nedovolili, poerto len trochu bokom pri nachýlenom plote. Jej kamarátky na malom kare plakali a ľutovali ju. Andrej navždy zmizol v tajge.

BORIS PASTERNAK

Z rodiny maliara a klaviristky, bola mu udelená Nobelova cena, nemohol ju však prevziať – až v roku 1989 jeho syn.

- Román **Doktor Živago** – román nemohol vyjsť v Rusku = Taliansko 1957, s týmto sú spojené búrky protestov, následné prenasledovanie autora, jeho vylúčenie zo zväzu sov. Spisovateľov, vyčítali mu protisovietske tendencie.

Idea: realisticky rozbrazuje udalosti v Rusku v 1903-1929 (1WW, febr. a októbrová revolúcia 1917, občianska vojna...)

Téma: osudy Živaga a Larisy, ktorých revolúcia zničí (vplyv októbrovej socialistickej revolúcie na osudy inteligencie)

Priestor: široký geografický (od Karpát po Sibír) a historický

Kompozícia: klasická, udalosti sú prepletené motívom lásky, boj človeka o vlastný život

Motívy: dej je prepletený kresťanskými motívmi „*V románe som použil náboženskú symboliku, aby som ho preteplil.*“, román končí epilógom, v ktorom sa postavy – dôstojníci vyjadrujú k vojne a k Stalinovým prac. táborom a podľa nich „*celé to krvavé peklo bolo šťastím v nešťastí s porovnaním s hrôzami v koncentračnom tábore.*“

Dej: V úvode zomiera matka mladého *Jurija Živaga*. Bola veľmi dobrá háčička na balalajke, ktorú Jurij po nej zdedí. Stará sa o neho rodina Jurijovej matky, profesora *Gromeka*. Jurij zmaturuje, študuje medicínu, v trolejbuse sa zahľadí do mladého dievčaťa *Larisy*. Má však manžela - jej bývalý spolužiak fanatický revolucionár *Pavel – Paša Antipov*. Paša sa zúčastní demonštrácie proti boľševizmu, Lariza je zatiaľ na plese s milencom jej mamy – *Viktorov Komarovským*. Živago sleduje demonštráciu a jej potlačenie, ide pomôcť zraneným, no posielajú ho Kozáci preč. Pašo je zranený, Larisa mu pomáha. Do mesta príde Jurijova žena – *Tonja*, ktorú však neľúbi. Larisina matka sa pokúsi o samovraždu, lebo Komarovskij zvedol jej dcúru. Príde ju zachrániť starší doktor s Jurijom. Stretne tu Larisu, ktorú Komarovskij nazve courou, čo ju urazí a rozhodne sa spáchať na neho atentát na plese (postrelí ho). Vojaci narukujú na vojnu, i Pašo, ktorého zasiahne granát. Vojaci revoltujú, zabíjajú nadriadených. V poľnej nemocnici sa opäť stretne Živago a Larisa ako zdravotná sestra. Živago partizáni, hrozia mu zastrelením ak utečie, musí pre nich pracovať ako lekár. Medzitým jeho manželka v domnení, že zomrel, emigruje do Paríža. Živago chce odísť zo služby, ujde, má v zime halucinácie a preberá sa až pri Larise. Prichádza za nimi Komarovskij a navrhne im pomoc, no Jurij ju odmieta. Komarovskij po čase opäť ponúkne pomoc, odmietnu, Larisa odchádza vlakom aj s Komarovským na jeho naliehanie až k čínskym hraniciam, ale bez Jurija. Vtedy Jurij videl Larisu naposledy. Jurij sa vráti do Moskvy, žije v núdzi a nedostatku. Zomiera na srdcový záchvat v električke, keď si 1 ženu pomýlil s Larisou. Larisa mu príde na pohreb.

ČINGIZ AJTMATOV

- Za hranicami Kirgizska sa stal po zverejnení 1. novely **Džamila** – príbeh Kirgizky Džamily, kt. počas vojny v neprítomnosti surového muža odchádza s mlčanlivým skromným Danijarom, čím porušila stáročné zákony podriadenosti žien, obhajuje tu lásku.

- Typické je využívanie legendických motívov pri riešení mravných konfliktov súčasnosti, napr. v novele **Biela loď** – 7roč. chlapec po odmietnutí rodičmi žije so starým otcom vo svete rozprávok. Drsná príroda a vysoké hory podnecujú jeho fantáziu a cit pre spravodlivosť. Po sklamaní v dospelých sa chce zmeniť na rybu, aby preplával k jazeru, kde sa plaví jeho otec námorník. Utopí sa v horskej rieke, lebo jeho sny nikto nechápal.

- Poetická novela **Strakatý pes bežiaci na brehu mora** – život lovcov na severe, 3 dospelí a 1 chlapec pri love tuleňov zabúdili, loďka v hmle, zásoby vody sa míňali, nádej záchranu menšia, dospelí dobrovoľne zomreli, aby zachránili chlapca. More loďku doplavilo k vrchu Strakatý pes – boj človeka s prírodou, morálne činy.

- Román **Deň dlhší ako ľudský vek** – 1 deň, mýtické legendy, tragické osudy pri výskume planét, Edigej – železničiar chce splniť poslednú vôľu priateľa – pochovať ho na starobyľom cintoríne v zakázanom pásme kozmodrómu. Realistická & vedecko-fantastická línia, posádka lode Parita nadviaže spojenie s mimozemšťanmi, no v strachu ho zrušia – svet protirečení, egoizmu, nespravodlivosti, človek zodpovedný za osud Zeme...

- Román **Popravisko** – 2. dejové pásma, altruistický – ľudomilný, 1. pásmo: tragédia vlčice Akbary, vlka Taščajnara a ich vlčat, ktoré zomrú po prenasledovaní ľuďmi zomrú. Vlčica ako náhradu za svoje deti ukradne dieťa pastiera Bostona a on ju zastrelí – odcudzovanie devastovania prírody. 2. dej. pásmo: seminaristu Avdija pre voľnomyšlienkarstvo vylúčia, jeho filozofia je hľadať v človeku dobro, dostane sa do spoločnosti zberačov drogy anaše, chce spasiť duše... Je tu rozhovor Piláta a Ježiša. Gangstri ho priviažu o strom a nechajú zomrieť. Boston nešťastne pri prenasledovaní vlčice zabije vlastné dieťa, v pomste i pastiera, ktorý vzal vlčici jej mláďatá. Ideou je cena ľudského života dnes, morálka a humanizmus.

Dej: vlčica Akbara s jej manželom *vlkom* 3x prišli o ich vlčatá (1.x ich udupalo vrtuľníkom naháňané stádo sájg, 2.x zhoreli na poli, ktoré vypaľovali ľudia, 3.x ich vzal človek za peniaze). Stretá sa s ňou hl. postava 2. dejovej línie – *Avdij Kallistratov* ktorý študoval za kňaza, ale pre voľnomyšlienkarstvo ho zo seminára vylúčili. Spolu s narkomanmi išiel zbierať anašu (marihuanu), stretá sa s vlčicou a vlčatami. Po bitke vo vlaku sa dal zverbovať zbierať mŕtve sájgy (antilopy), kde ho spoločníci priviazali k stromu a nechali zomrieť, ale ešte sa tu naposledy stretol a Akbarou. Pastier *Bazarbaj* vyraboval Akbarinu noru a vlčí pár vždy zavíjal pred domom *Bostona*, lebo pri ňom stratili stopu. Boston to nemohol vydržať a išiel za Bazarbajom, aby vlčatá vrátil, no on o tom nechcel počuť. *Taščajnara* Boston chytil do pasce a chcel zabiť aj Akbaru, ale tá mu ukradla jeho syna – *Kenzeša*. Vystrelil na ňu, ale zistil, že zabil svojho syna. Preto sa išiel pomstiť Bazarbajovi a zabil ho.

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY (1900 – 1944)

Narodil sa v šľachtickej rodine. Bol pilotom, ako vojenský letec zahynul počas 2WW pri prieskumnom lete z Korziky. Celá tvorba je ovplyvnená letectvom, pozornosť venuje životu letcov. Od detstva cítil priepasť medzi svetom detí a dospelými.

- 1926 novela **Letec**
- 1929 **Južná pošta**, **Nočný let**, 1939 **Zem ľudí**, **Vojnový pilot** – „letecké romány“, prózy na rozhraní reportáže a dokumentu; vznikli na základe osobných reálnych zážitkov, veľakrát v situáciách ohrozenia života. Výraznou zložkou jeho diel sú úvahové pasáže o zmysle ľudskej existencie
- **Malý princ** 1943- Príbeh o priateľstve prekonávajúcom osamelosť, zodpovednosti a umení získať si lásku ľudí. Hlavný hrdina detským pohľadom na svet objavuje životné hodnoty. Sú tu viaceré symboly a protiklady (púšť – smrť, oáza – život), (priateľstvo - osamelosť), doplnil ju vlastnými ilustráciami. Filozofická rozprávka pre dospelých, autor začína svoje rozprávanie tým, ako bol malý chlapec a nikto nechápal jeho kresby. Vtedy zistil, že dospelí sú tvrdí realisti, nemajú fantáziu a zaujímajú ich iba čísla. „Ak dospelému povie, videl som pekný dom z červenými muškátmi v oblokech, nevedia si ho predstaviť. treba im povedať, videl som dom za 100 tisíc frankov a vtedy vykriknú, to je krásne“ stal sa teda letcom a jedného dňa havaroval uprostred Sahary, odrazu k nemu prišiel Malý princ, začal mu rozprávať o svojej planéte a vyrozprával mu tiež príbeh o kvetine, ktorá vyrástla na jeho planéte a on sa do nej zamiloval. Ruža bola veľmi namyslená a keďže sa Malý princ sklamal, rozhodol sa planétu opustiť. Pred odchodom mu však vyznala lásku a povedala mu nech sa o ňu nebojí, lebo má trné a tie ju ochránia. Malý princ navštívil na svojej ceste 6 planét, ktoré predstavujú zlé vlastnosti ľudí.
 1. Planéta kráľa – chce vládnuť za každú cenu hoci nemá komu.
 2. Planéta márnivca – chcel, aby ho každý obdivoval, myslel si, že je najkrajší, najmúdrejší, najbohatší.
 3. Planéta pijana – pil preto, lebo sa hanbil, že pije, nemal pevnú vôľu, bol pasívny.
 4. Planéta biznismana – zmysel života nachádzal v majetku.
 5. Planéta lampára – jeho práca sa mu zdala spočiatku užitočná, ale neskôr zistil, že lampár len plní príkazy niekoho iného.
 6. Planéta zemepisca – rozprával mu o veciach pominuteľných a večných a Malý princ si uvedomil, že nechal ružu samu. Nakoniec prichádza na planétu Zem. Na Zemi stretol všetko, strašne veľa dospelých. Tu sa stretol i s líškou, ktorá ho zasvätila do tajov lásky. Líška mu povie, že ak si niekoho skrotí a stará sa o neho stáva sa naším priateľom a sme za neho zodpovedný. Vtedy si Malý princ uvedomí, že strašne ľúbi svoju ružu, lebo sa o ňu staral a polieval ju. Keď sa letcovi podarí opraviť motor Malý princ sa rozhodne, že sa cestou smrti vráti k ruži.

JEROME DAVID SALINGER (1919)

Americký prozaik. Pochádza z obchodníckej rodiny. Aktívne sa zúčastnil 2WW, po jej skončení sa venoval literatúre. Od r. 1963 nič nepublikuje a utiahnuto žije v ústraní v New Hampshire. Zobrazuje problémy detí a mládeže.

- **Deväť poviedok, Fanny a Zooey** - zbierky poviedok; zobrazuje vzájomné vzťahy medzi ľuďmi, túžbu po dokonalej spoločnosti; vykresľuje farbisté portréty detí i dospelých
- **Kto chytá v žite** – tento psychologický román ho preslávil na celom svete.

Téma: spoveď, v ktorej sa stretáva svet skutočnosti s romantickým snom. Je o hľadaní a nachádzaní ľudských hodnôt.

Prostredie a čas: stredná škola Pencey NYC, príbeh 3 dní pred Vianocami

Charakteristika: Hlavná postava 17-ročný *Holden Caulfield* je stredoškolák, ktorého krátko pred Vianocami vylúčili zo strednej internátnej školy v Pencey, s ročným odstupom (retrospektíva) v sanatóriu, kde sa lieči, rozpráva príbeh 3 dní, keď sa túlal po NYC, domov nechcel ísť, výčitky rodičov už poznal, pripomínal si život v internáte, spolužiakov, stretol sa so sestrou *Phoebe*, rozprával jej, že odchádza ďaleko od ľudí, chce žiť v lese ako zálesák, požičal si peniaze, neustále konfrontácie so svetom dospelých, rozporuplné stretnutia napr. s prostitútkami, mníškami, jeho blúdna púť je prejavom zmätkov z dospievania, nechoty zaradiť sa do sveta dospelých názorov, odvodený zo sna, v žitnom poli sa hrajú deti – detstvo, na konci priepasť (svet dospelých), on ich chráni pred pádom. Román sa stal geneačnou spoveďou mladých Američanov, ktorí pohľadali svetom dospelých. Holden je symbolom nekonvenčnosti, úprimnosti až čierneho humoru, má svojský pohľad na svet. Je pravidelne vyhadzovaný zo školy, všíma si na dospelých pretváрку, neberie ohľad na rodičov, má rád svoju malú sestru. Žitné pole je symbolom Ameriky v minulosti, kým ju neznečistili továrne a honba dravých ľudí za peniazmi. Holden sa nakoniec vzdáva svojho sna – „donchichotského“ idealizmu, prekonáva psychickú krízu a uvedomí si: „Známkou nezrelého človeka je, že chce za niečo vznešene zomrieť, kým známkou zrelého človeka je, že chce pre niečo pokorne žiť.“ Holdenove reakcie vychádzajú skôr z emotívnych ako intelektuálnych základov; jeho reč je živá, hovorová, s množstvom slangu, vulgarizmov.

Dej: Pred Vianocami *Holdena Caulfilda*, ktorý je zo zámožnej rodiny, vyhodia pre prospech zo školy v Pencey NYC. Holden retrospektívne rozpráva ako monológ celý príbeh 3 dní psychoterapeutovi v sanatóriu. Začína vyhodnotením zo školy, balí sa na internáte, volá ho prof. *Spencer*, ale keď mu rozpráva o zle nepísanej práci, vyhovorí sa a odíde. Na izbe ho spolubývajúcí žiada, aby mu napísal sloh opis, lebo on má rande. Holden nakoniec súhlasí. Napíše o basebalovej rukavici brata Allieho, kt. si na ňu písal básničky. Keď sa spolubývajúcí vráti, nepáči sa mu to, chcel opis izby alebo domu a Holdenovi o rande nechce

nič povedať. Holden sa nahnevá a provokuje ho, kým mu nevraží. *Spolubývajúci* sa zľakne, vidí Holdena krvavého na zemi a odíde. Holden prespí u *chalana z vedľajšej izby*, ten ho nepočúva, tak sa zbalí a odchádza do NYC. Nechcel však ísť domov a povedať rodičom, že ho vyhodili z ďalšej školy, a keďže má peniaze od starej mamy, ubytuje sa v hoteli a fláka sa po baroch, zaplatí si prostitútku, ale bude sa s ňou len rozprávať. Na 2. deň ide na rande so *Sally* do kina. Presviedča ju, nech s ním odíde do hôr, že bude na nich on zarábať. Odhovára ho od toho, odíde domov, ale on ten plán chce uskutočniť. Chce byť hluchonemý a nájsť si aj takú manželku. Kúpi sestre *Phoebe* drahú platňu, opije sa však a rozbije ju. Aj tak ide domov za *Phoebe* a dá jej aspoň jej rozbité kúsky, ona za to poďakuje. Rodičia práve nie sú doma. Pochopí, že Holdena vyhodili zo školy a urazí sa. Udobrí ju však ale prídu rodičia a musí ujsť – k profesorovi *Antolinimu*. Ten ho prichýli, dáva mu rady a ráno, keď mu profesor hladká vlasy, zuteká s výhovorkou. Spí na stanici s kufami a rozhodne sa utiecť do hôr, ale najprv chce *Phoebe* vrátiť jej peniaze, ktoré si požičal. Tá ho prekvapí, prichádza s kufrom a chce odísť s ním. Holden to odmieta, ale nakoniec jej slúbi, že nikam neodchádza. Vypyta ju zo školy a vezme ju na kolotoče. Tým román končí.

UKÁŽKA

V Salingerovom románe *Kto chytá v žite* autor využíva zaujímavý jazyk plný študentského slangu, keďže sa odohráva v školskom prostredí. (napr. profáci, matika repec – reparát, Išli sa uchechtať na jeho úbohých frkoch., robím zo seba pajáca, predpotopné frky) – hovorové slová typické pre školské prostredie.

„Ježišmária, Holden! Ved' to je o nejakej blbej bejzbalovej rukavici!“ „No a?“

„Čo no a: Predsa som ti povedal, že to má byť o nejakej izbe alebo dome a tak. Dobo! Bol príserne našťvaný. Úplne zúril. Ty musíš vždy všetko posrať.“

„Ty špinavý, svinský, hnusný debil!“ povedal som. To ho už vážne dožralo..

„Vyliali ma. Po prázdninách som sa už nemal vrátiť, lebo som prepadol zo štyroch predmetov, nesnažil sa a vôbec. Často ma napomínali, aby som sa konečne začal snažiť, ale ja nič. Tak ma vyrazili.“

„Neviem presne, akú skladbu práve hral, keď som vošiel, ale rozhodne ju zhovánil. Ale mali ste vidieť tých kreténov, keď skončil. Boli by ste sa povracali. Úplne šaleli. Boli to tí istí debili, čo sa v kine idú urehotať na scénach, ktoré vôbec nie sú smiešne. Ludia nikdy nevedia, čomu majú tieskať.“